

• **Наша історія архівним рядком**

ВІД ЗЕМЛЕВПОРЯДНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ДО ІНСТИТУТУ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Найголовнішою умовою ведення сільського господарства є раціональне використання земельних ресурсів. Незабаром виповниться 55 років, як у нашій країні функціонує дослідницький інститут, на який покладено фахове виконання відповідних робіт. Мова – про Інститут землеустрою (багатом відомий як Укрземпроект), регіональні відділення якого є в обласних центрах. Як усе починалось? Чим конкретно займалися співробітники цього закладу? Відповіді на ці питання дають документи державного архіву області, які дозволяють простежити перші кроки та розвиток установи.

1961 рік. Міністерство сільського господарства УРСР зазнає реорганізації, внаслідок якої на базі виробничих частин підрозділів із землеустрою та сізовізм сільгоспуправлінь утворилися землепорядні експедиції інституту «Укрземпроект». Відповідний наказ інституту видано 1 липня 1961 року, цей же день є початком організації діяльності 25 обласних експедицій.

У перший рік роботи землепорядної експедиції її начальником був Ілля Маркіз – землепорядник з досвідом роботи, випускник Одеського сільгоспінституту; упродовж 1962-1972 років організацію очолював Костянтин Куліков, який мав за плечима профільну освіту, отриману спершу в Дагестанському землепорядному технікумі, потім – у Московському інституті землеустрою, кілька років війни та 12-річний стаж землепорядника у різних регіонах тодішнього СРСР (Дагестан, Карелія, Туркменістан, Херсонська область). У наступні роки керівниками Херсонської філіалу були Олександр Яновський (1972-1982), Павло Мунтян (1983-1991), Володимир Бережний (1991-1997), Іван Коржов (1997-2004), Ігор Песков (з 2004).

Якщо коротко сформулювати основне завдання «Укрземпроект», – це роботи, спрямовані на більш раціональне та ефективне використання земель, а саме: вишукувальні, знімальні, картографічні тощо.

Враховуючи специфіку ведення господарства на землях Херсонщини, ба більше – наш край давно називають зоною ризикованого землеробства, – роботи у фахівців вистачало. Після урядової постанови щодо захисту земель від ерозії (руйнування вітром і водою верхнього шару ґрунту) у 1969 році обласні землепорядні експедиції перетворені у філіали інституту «Укрземпроект», до їх завдань додалися протиерозійні заходи – проектування будівництва протиерозійних споруд і захисних лісонасаджень.

Вже протягом другого півріччя 1961 року працівниками експедиції було складено і затверджено землепорядні проекти для 26 колгоспів і 3 радгоспів. У 1961 році складені обласна та районні карти землекористування, наступного року розпочато складання районних карт ґрунтів. Проводилося коригування наявного в господарствах картографічного матеріалу. Розпочато роботи щодо сільськогосподарського освоєння Нижньодніпровських пісків. Час від часу виконувалися роботи за межами області та республіки: так, замовниками робіт виступали, наприклад, Кустанайська та Кзил-Ординська земекспедиції Казахстану. Слід зазначити, що виробничий штат землепорядних експедицій був досить великий. Так, на початок 1963 року, крім згаданого адмінперсоналу, експедиція налічувала 117 фахівців, які ділилися на 9 загонів із землепорядкування та 4 загони з обстеження ґрунтів, основну кількість працівників складали інженери та техніки: землепорядники, агрономи, ґрунтознавці, агрохіміки, картографи тощо. На базі установи проходили практичні студенти Львівського сільгоспінституту, землепорядного факультету Полтавського сільгосптехнікуму. Звіти організації дають можливість уявити про загальні обсяги сільськогосподарських робіт того часу. Так, зазначалося, що за 1974 рік, зокрема, виконано обстеження ґрунтів

189,2 тис. га (результати обстежень видавалися господарствам з рекомендаціями щодо раціонального використання ґрунтів), складено проекти насаджень садів і виноградників площею 1267 га, полезахисних лісосмуг – 1288 га (щороку ця цифра була в межах 0,8-2 тис. га); там само і вказано, що вартість лісосадивних робіт складала 432,8 тис. крб. – мимоволі згадуєш, що не бережуть сьогодні в нас ні ліси, ні вкрай важливі для степу лісосмуги... У 1979 році Херсонський інститут завершив складання технічної документації із встановлення водоохоронних зон і прибережних смуг малих річок і водоймищ. У 1980 році обласними філіалами було виконано земельно-оціночні роботи всіх сільськогосподарських угідь, де враховувалось вартість валової продукції або врожайності, окупність витрат та диференційний дохід. Так, Херсонська філія звітувала про проведення оціночних робіт на площі 1920,6 тис. га, що складало 99% сільгоспугідь області.

Адміністрація Херсонської земекспедиції спершу знаходилася у старовинному будинку по вул. Комсомольській, 34 (де зараз Державна фітосанітарна інспекція області), загалом під потреби організації було виділено приміщення у різних районах міста, що створювало певні незручності. У 80-х роках філіал «Укрземпроект» перевели у 5-поверхову споруду по вул. 9-го Січня, згодом – за адресою по вул. Комсомольській, 7, де вона і знаходиться донині. Змінювалися неодноразово найменування і підпорядкованість (Держагропрому, Українській академії аграрних наук, Держземнагентству); сучасну назву Херсонський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою носить з 2003 року, проте, попри реорганізації, незмінним залишається основний принцип – раціональне використання та охорона земель.

Дмитро ГАНЧЕНКО, співробітник державного архіву області